

VLAAMSE
LAND
MAATSCHAPPIJ

Vlaanderen
is open ruimte

Verslag

1. [Inleiding](#)
2. [Methodiek & deelnemers](#)
3. [Lessons Learned](#)
4. [Evaluatie](#)
5. [Bijlagen](#)

1. Inleiding

De VVSG, ondersteund door de Vlaamse Landmaatschappij voor het thema voedselbeleid, zet in op de thema's lokale voedselstrategie overkoepelend, voedselverspilling, korte keten, duurzame aanbestedingen, gezonde en duurzame voeding, ruimte voor voedsel.

Dit via digitale lerende netwerken (30 tal lokale besturen per sessie), de provinciale voedseldagen en tevens een digitaal draaiboek. Uiteraard zijn de lokale besturen de doelgroep van de VVSG maar een voedselsysteem bestaat uit heel wat meer actoren die een belangrijke rol hebben.

De eerste fase van een voedseldag is een overlegmoment met deze actoren uit die regio rond dat bepaald thema. 09 december 2020 was het thema "ruimte voor voedsel" in de provincie Antwerpen. De input wordt gebruikt om een voedseldag in 2021 te organiseren voor lokale besturen. (deze zullen eind 2021 op de provinciehuizen plaatsvinden) Uiteraard is het hogere doel oplossingen te vinden voor struikelblokken die er nu zijn. Oplossingen die door onderlinge samenwerking makkelijker kunnen gerealiseerd worden.

In 2022 organiseert de VVSG ook een bilaterale voedseldag ism Nederland waarbij o.a. alle lessons learned in de verschillende provincies aan bod zullen komen. Daarnaast zullen we (gezamenlijk) discussie nota's schrijven per thema die we aan politieke mandatarissen voorleggen via onze bestuurlijke commissies en raad van bestuur. Op die manier kunnen we ook extra politieke draagkracht creëren om de transitie naar een duurzamer voedselsysteem te ondersteunen.

Voor de facilitering van een digitale interactieve workshop hebben we gekozen voor een samenwerking met Route 2030.

Het thema "ruimte voor voedsel" is zeer actueel. Lokale voeding, gezonde voeding, duurzame voeding winnen enorm aan populariteit. Alleen leunen deze begrippen ook sterk op onze eigen boeren. Maar landbouwgrond verdwijnt in Vlaanderen en dat is een moeilijk punt voor wie aan landbouw wil doen op kwalitatief hoogstaand en betaalbaar land, zeker voor landbouwers in de randstedelijke context. Onze boeren worstelen met het verdwijnen van grond en prijsstijgingen daaraan gekoppeld. Dat gekoppeld aan een jaarlijkse daling van het aantal boeren en laag aantal opvolgers maakt het een belangrijke uitdaging om aan te pakken. Het thema kan ook breder benaderd worden dan grond voor boeren. Hoe creëer je een ideale voedselomgeving in de omgeving waar het dagelijks leven van mensen zich afspeelt

2. Methodiek en deelnemers

De hoofdvraag luidde “Hoe kunnen we gezamenlijk bijdragen tot meer ruimte voor voedsel in ons voedselsysteem” ?

Deze vraag is nadien onderverdeeld in 3 subthema's die elke door een team van 7-9 personen is behandeld:

Hoe kunnen we gezamenlijk de boeren gemakkelijker toegang tot grond bieden ? (bijlage 1, pg 8)

1. Landgenoten - Evert Nicolaï - evert@delandgenoten.be
2. Stad Herentals - Ellen Van den Bruel - ellen.van.den.bruel@herentals.be
3. Matexi - Vera Van den Bemt - vera.vandenbemt@matexi.be
4. Coöperatie Hoogstraten - Hans Vanderhallen - hans.vanderhallen@hoogstraten.eu
5. Rikolto - Caroline Huyghe - caroline.huyghe@rikolto.org
6. Departement Landbouw & Visserij: Sam Van Vlierberghe
sam.vanvlierberghe@lv.vlaanderen.be
7. Facilitator Steven

Hoe kunnen we voedsel een plaats geven in ruimtelijke planning ? (bijlage 2, pg 9)

1. VRP - Mieke Nolf - mieke.nolf@vrp.be
2. Voorland - Marjolijn Claeys - marjolijn@voorland.be
3. Rurant - Greet Aernouts - greet.aernouts@urant.be
4. Uantwerpen - Jeroen Cant - jeroen.cant@uantwerpen.be
5. Igemo - Jordi De Vlam - jordi.devlam@igemo.be
6. Buur - Katrien Geussens - katrien.geussens@buur.be
7. Algemeen boerensyndicaat - Louis Van Hasselt - louis.van.hasselt@telenet.be
8. Facilitator Sara

Hoe kunnen we het thema grond voor boeren regionaler aanpakken (bijlage 3, pg 10)

1. VLM - Bavo Verwimp - bavo.verwimp@vlm.be
2. Provincie - Marlies Caeyers - marlies.caeyers@provincieantwerpen.be
3. Architecture workroom - Bram Vandemoortel -
bvandemoortel@architectureworkroom.eu
4. Boerenbond - Michiel Sels - michiel.sels@boerenbond.be
5. IOK - Steven Hendrickx - steven.hendrickx@iok.be
6. Departement Omgeving - Kristof Rubens - kristof.rubens@vlaanderen.be
7. CSA netwerk - Dominique Gerits - dominique.gerits@gmail.com
8. Colruyt - Sonia Oyserman - sonia.oyserman@colruytgroup.com
9. Facilitator Jan

Elk team heeft volgende stappen doorlopen: (bijlage 1-3, pg 8-10)

1. Probleem definitie
2. Brainstorm & idee selectie
3. SDG cirkel oefening
4. Pitch ([bekijk de pitches hier](#))

3. Lessons learned & aanzet pilootprojecten

Sensibilisering & informering

- De maatschappelijke voordelen van grond voor boeren inzetten
- De korte keten (nood voor ruimte voor productie)
- Ecosysteemdiensten belichten
- Draagvlak creëren bij burgers en politiek
 - Draagvlak maken voor het vrijwaren van landbouwgrond door het toegankelijk maken van landbouwgebieden voor recreatief medegebruik, in beeld brengen van de landbouw, korte keten initiatieven, etc. - de waarde van de lokale landbouwgronden wordt geduid naar de bevolking
 - Hoe landbouwparken het draagvlak bij bewoners voor landbouw en behoud open ruimte kan versterken
 - Indien draagvlak juridische veranderingen politiek haalbaar
 - Rol van landbouwer als landschapsbeheerder en lokale voedselverstrekker terug versterken
 - Besef meervoudig ruimtegebruik, oa nood aan wandelen
- Privé gronden in kaart brengen via campagne
- Mapping hoe de situatie is veranderd in de laatste 50 jaar

Landbouwer

- de hoeve als pensioenpijler voor de landbouwer => wordt los van de grond verkocht
 - Werken aan pensioen voor landbouwer!
- Rol van lokale landbouw versterken door versterken lokale distributienetwerken
- Verdienmodellen landbouwers en hoe kunnen deze in een landbouwpark hun plaats vinden
 - Vorming + anders denken is nodig. Hoe omgaan met grond, vergroening, verbreding van de landbouw, ... Wat zijn afzetmogelijkheden, wat zijn de verdienmodellen
 - Inzetten op landbouwcoöperatieven?
- Investeren in omschakeling van bestaande landbouwers naar lokale markt (vergt schuldovername, investeringen, opleidingen,

communicatie-ondersteuning,...) die we nu 'als vanzelf' van de boer verwachten.

- Stimuleren stadsgerichte landbouw--> korte keten stimuleren

Herbestemming grond

- Mogelijkheden voor tijdelijke invulling grond - ontwikkelingen (stedelijk/nt-stedelijk)
 - Makkelijkere vergunningen ?
- Kleinschalige voedselproductie in 'restzones', zoals 'tiny forest', wanneer ruimte schaars is
- Focus lokale besturen op herbestemming gronden
- Herbestemmen niet bebouwde gronden in woonlinten/gebieden die aansluiten aan landbouwgronden of in landbouwgebruik zijn
- Zonevreemd ruimtegebruik/beslag aan voorwaarden onderwerpen om ruimte te creëren voor landbouw.

Co-creatie

- Verschillende domeinen binnen overheden betrekken. Op elk niveau.
- Taskforce met verschillende actoren die deze problematiek vanuit elke context benadert
- Lokale netwerken van boeren opzetten (een stem geven)
- Intercommunales of provincie stellen voorbeeldplannen op of een project waar de lokale overheid kan in meestappen
- Gemeenschappelijke voorzieningen aanleggen
- Kennisopbouw + kennisuitwisseling vanuit landbouw en natuur: kan er een businessmodel opgesteld worden voor initiatieven vanuit natuur/landbouw - zonder externe fondsen?
- Programma V+L+S opzetten om gemeenten te ondersteunen in voedselparken opzetten
- Actieplan schrijven en uitvoeren! wie wat waar tegen wanneer

Beleid & in kaart brengen

- Uitdiepen wat concreet het probleem is mbt het ruimtelijk instrumentarium. Gezamenlijke visie hierop ontwikkelen met actoren landbouw en planning
- afschaffen basisrechten zonevreemde functies + herbestemmen van 'harde' bestemmingen in landbouwgebied
- In kaart brengen
 - wat voedselproductie voor jouw gemeente betekent
 - wat de verschillende opties zijn (bv boer, bioboer, pluktuin, volkstuin)
 - Soms kan de grond niet aan een landbouwer verpacht worden maar kan deze wel gebruikt worden voor gemeenschapsvoorzieningen

- Differentiatie in landbouwgebruik adhv ruimtelijke opportuniteiten/knelpunten (bodem / aanwezigheid natuurwaarden / ...)
- ruimte & ruimtenoden (samenwerking, gn silo denken - zie bv. nood herbebossing - agro-forestry)
 - Ook in planningsprocessen landbouw integreren (bv bij afbraak) - bv. nieuwe woonvormen combineren met productie van voedsel
 - stadsnabije landbouwgebied 'beschermen' of vrijwaren voor landbouw
 - Versnippering van landbouwgebieden tegengaan
 - Ruimte voorzien om te ondernemen in het platteland: geef rechtszekerheid
- Privé gronden via sensibilisering/campagne
- van de noden en vraag vanuit de keten (vb bakker met lokale granen, chefs met lokale producten)
- van een grondenareaal per gemeente om dan boeren te helpen bij het zoeken van gronden, om gronden om te vormen naar duurzame productie
- Zicht krijgen op verkoop van grond en/of stoppende landbouwers voor het verkocht wordt aan niet-agrariërs (SAFER, Grond observatorium,...)
- De ruimtelijke kwaliteit van de open ruimte in Vlaanderen versterken, vanuit een integratie van diverse open ruimte functies, waaronder een toekomstgerichte landbouw
- Kader / draagvlak / duidelijkheid scheppen over mogelijkheden glastuinbouw
- Faciliteren (verplichten) energievalorisatie tussen industrie en tuinbouw
- Vergroening GLB aanvullen voor ook kleinere bedrijven en landbouwgronden in 'privaat' bezit
- Juridisch potentieel atlas der buurtwegen ten volste benutten - trajecten opstarten om buurtwegen opnieuw te openen - wel de boeren voldoende betrekken
- Industriële landbouw een plaats geven op 'agrarische bedrijventerreinen'
- Uitwerken van Voluntary Sustainability Standards voor korte keten
- Openbare besturen sensibiliseren en ondersteunen --> gebruiksovereenkomsten kant en klaar aanbieden
 - Gemeenten inzetten op communicatie rond beheersovereenkomsten landschap

Aandachtspunten

- SDG'S
 - SDG 15: risico op 'verarming' grond door grootschalige landbouw. aandacht voor impact biodiversiteit belangrijk
 - SDG 17: Alleen maar sterk door samenwerking alle actoren
 - Shift naar duurzame/gezonde voedingspatronen
 - Gezonde voeding bereikbaar en betaalbaar voor iedereen

- Voedselpark: Meer gebiedsgerichte coalities / projecten waar we (bv. in een coöperatief publiek-privaat model) samenwerken voor zowel toegang tot grond, distributie, marktorganisatie, communicatie, opleiding / omschakeling, nutriëntenkringlopen, natuurbeheer,...
 - Nabij steden en dorpskernen landbouwparken maken met recreatieve en educatieve functie
 - Creëren van groenblauwe netwerken doorheen landbouwgebied
- Noodzaak om ook aan het pensioenbeleid voor landbouwers te werken
- Een belangrijk probleem voor lokale overheden is een gepaste juridische formule voor een gebruiksovereenkomst met de lokale boer
- Hervorming van de pachtwet gebruiken als momentum voor een nieuwe juridische formule voor het gebruik van publieke gronden

4. Evaluatie

[Klik op deze link](#) om de evaluatie te bekijken. De workshop en de praktische organisatie kregen gemiddeld 8/10.

5. Bijlagen

Zie volgende pagina's.

Start hier

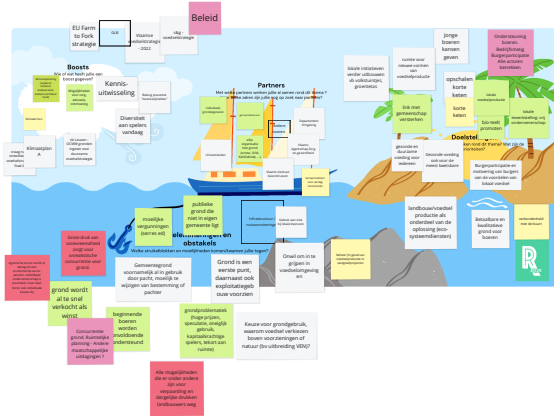

Onze post it master is:

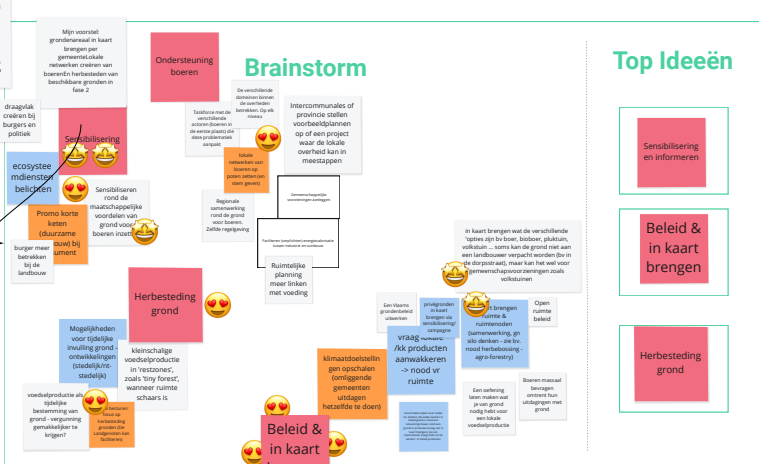
Kies één post-it master

Stap 1: Probleem definitie (30 min)

- Instructies**
1. Denk eerst individueel na op witte post-it's (max. 5 min) over doelstellingen, partners, belemmeringen en boosts.
 2. De Post-it master start met zijn post-it's te delen en die op de juiste plaats in de figuur te plakken
 3. Teamgenoten met aansluitende post-it's mogen inspringen.
 4. Cluster en benoem gelijkaardige Post-it's.
 5. Ga alle Post-it's af tot alle post-it's op de figuur hangen

Stap 2 - Brainstorm en idee selectie (35 min)

- Instructies**
1. Brainstorm op basis van jullie bevindingen naar oplossingen voor de gedefinieerde noden.
 2. Denk eerst individueel na op post-it's (max 5 min)
 3. De post-it master start met zijn post-it's te delen
 4. Teamgenoten met aansluitende post-it's mogen inspringen.
 5. Ga alle teamleden af tot alle post-it's op het bord hangen.
 6. Stemmen! Ieder teamlid krijgt 2 stemmen, kleef deze op je favoriete ideeën.
 7. Selecteer op basis van de stemmen gezamenlijk jullie 3 topideeën

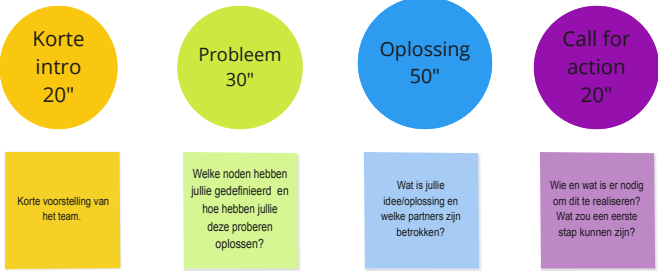
Stem Stickers
het meest impactvolle idee
Het meest realiseerbare idee

Stap 3: SDG cirkel (20 min)

Hoe kan je je idee versterken aan de hand van de 17 SDG's?
SDG 15 meenemen om ook ecologische impact te verminderen
SDG 16 Sterk door samenwerking met lokale besturen, boeren, burgers,

Stap 4 - Pitch (20min)

Instructies

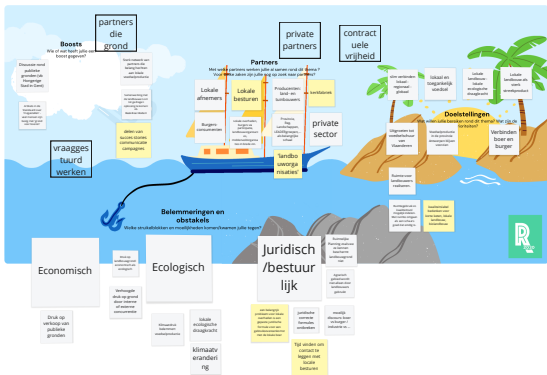
1. Pitch jullie idee in 2 min aan de andere groepjes
2. Bepaal wie de pitch zal geven
3. Beantwoord samen de vragen om de pitch voor te bereiden

Start hier

Stap 1: Probleem definitie (30 min)

Instructies

1. Denk eerst individueel na op witte post-it's (max. 5 min) over doelstellingen, partners, belemmeringen en boosts.
2. De Post-it master start met zijn post-it's te delen en die op de juiste plaats in de figuur te plakken
3. Teamgenoten met aansluitende post-it's mogen inspireren.
4. Cluster en benoem gelijkaardige Post-it's.
5. Ga alle Post-it's af tot alle post-it's op de figuur hangen

Stap 2 - Brainstorm en idee selectie (35 min)

Brainstorm

Instructies

- Brainstorm op basis van jullie bevindingen naar oplossingen voor de gedefinieerde noden.
1. Denk eerst individueel na op post-it's (max 5 min)
 2. De post-it master start met zijn post-it's te delen
 3. Teamgenoten met aansluitende post-it's mogen inspireren.
 4. Cluster en benoem gelijkaardige ideeën.
 5. Ga alle kaartjes af tot alle post-it's op het bord hangen

Stem Stickers

het meest impactvolle idee

het meest realiseerbare idee

Hoofdvraag
Hoe kunnen we gezamenlijk bijdragen tot meer ruimte voor voedsel in ons voedselsysteem ?

Team 1: Hoe kunnen we gezamenlijk de boeren gemakkelijker toegang tot grond bieden ?
Landgenoten - Evert Nicolai
Stad Herentals - Ellen Van den Bruel
Matexi - Vera Van den Bemt
Coöperatie Hoogstraten - Hans Vanderhallen
Rikolto - Caroline Huyghe
Departement Landbouw & Visserij: Sam Van Vlierberghe
VVSG - Steven

Team 2: Hoe kunnen we voedsel een plaats geven in ruimtelijke planning ?
VRP - Mieke Nolf
Voorland - Marjolijn Claeys
Rurant - Greet Aernouts
Uantwerpen - Jeroen Cant
Igemo - Jordi De Vlam
Buur - Katrien Geussens
Algemeen boerensyndicaat - Louis Van Hasselt
Route 2030 - Sara

Team 3: Hoe kunnen we het thema grond voor boeren regionaler aanpakken?
VLM - Bavo Verwimp
Provincie Antwerpen - Marlies Caeyers
Architecture workroom - Bram Vandemoortel
Boerenbond - Michiel Sels
IOK - Steven Hendrickx
Departement Omgeving - Kristof Rubens
CSA netwerk - Dominique Gerits
Colruyt - Sonia Oyserman
Route 2030 - Jan

Stap 3: SDG cirkel (20 min)

Instructies

1. Duid met de stift aan welke SDG's jullie idee gelinkt is.
2. Kunnen jullie jullie idee nog versterken aan de hand van de andere SDG's?
3. Vat jullie bevindingen samen in onderstaand tekstkader.

Hoe kan je je idee versterken aan de hand van de 17 SDG's?
Voedselpark kan dienen om nieuwe experimenten te lanceren omtrent het thema 'zero hunger' - heeft ook een link met gezondheid en welbeing (SDG 2 en 3)
Oplossingen om samen te werken met kennisinstellingen, universiteiten, etc. (SDG4) - ook meer interesse genereren in het thema in basisscholen (kan ook impact hebben op gender (SDG5))
SDG 11: belangrijk dat er een link is met de stedelijke context
SDG 12: zo circulaire mogelijke invulling voorzien

Welke SDG's kiezen als focuspunten voor een voedselpark?
Wat met SDG 17 en 16:
- kans om connectie met burgers te versterken
- link te leggen met private partners
- gedragscodes (label) introduceren die rekening houden met de 17 SDG's (goed nadenken over betekenis van het label)

Mogelijke negatieve impact?
- Meer versplintering van het beleid

Stap 4 - Pitch (20min)

Korte intro
20"

Probleem
30"

Oplossing
50"

Call for action
20"

Korte voorstelling van het team

Welke noden hebben jullie gedefinieerd en hoe hebben jullie deze proberen oplossen?

Wat is jullie idee/oplossing en welke partners zijn betrokken?

Wie en wat is er nodig om dit te realiseren? Wat zou een eerste stap kunnen zijn?

Instructies

1. Pitch jullie idee in 2 min aan de andere groepjes
2. Bepaal wie de pitch zal geven
3. Beantwoord samen de vragen om de pitch voor te bereiden

Start hier

Stap 1: Probleem definitie (30 min)

-
- Kies één post-it master
- Onze post it master is: Jordi

Stap 2 - Brainstorm en idee selectie (35 min)

Top Ideeën

Stem Stickers

🥰 🥰

👑👑👑

Stap 3: SDG cirkel (20 min)

- Needrank om ook
aan het
persoonlijk
steer in de woensdag
te werken

Stap 4 - Pitch (20min)

Korte
intro
20"

Korte voorstelling van
het team.

Problem 30"

Druk op de
landbouwgebieden door
andere activiteiten
bv. uitbreiding KMO zones,
prijsstijgingen door
privégebruik, ...

Oplossing
50"

Twee oplossingspaden

Call for
action
20"

Programma
landbouwpark
Vlaamse Over
waarop geme
kunnen inpik

Instructies

1. Pitch jullie idee in 2 min aan de andere groepjes
2. Bepaal wie de pitch zal geven
3. Beantwoord samen de vragen om de pitch voor te bereiden

1. Pitch jullie idee in 2 min aan de andere groepjes
2. Bepaal wie de pitch zal geven
3. Beantwoord samen de vragen om de pitch voor te bereiden